Projekt „Eesti 20. sajandi (1870–1991) sõjalise ehituspärandi kaardistamine ja analüüs”

Oriküla (Karida) komandokeskus Saare maakonnas Kärla vallas

Sisukord

1. Kohustuslikud andmed 2
2. Asukoha skeemid 3
3. Fotod 7
4. Täiendav info 27

Koostajad:
Ain Tähiste, Mart Mõniste

2014

1. Kohustuslikud andmed

1.1	**Algne nimetus**	210. seniitraketibrigaadi komandokeskus
1.2	**Hilisem(ad), sh praegune(sed) nimetus(ed)**	
1.3	**Aadress**	Saare maakond, Kärla vald, Karida küla. Lähiaadress: Lauritsa (60 ha), tunnus: 37301:005:0001 Lähiaadress: Kihelkonna metskond 199 (220 ha), tunnus: 37301:005:0323
1.4	**Koordinaadid**	58°19′7.45″, 22°19′35.09″
1.5	**Algne teave, sh ajalugu**	**210. Punalipuline seniitraketibrigaad** (s/o 74907, kutsung „Zastupnik”) juhtkonnaga Kuressaares (sõjaväelinnakus nr 34, praeguse aadressiga Aia 49) ja komandopunktiga Orikülas. Brigaadil oli 12–16 seniitraketi- ja 3–4 tehnilist divisjoni Saare- ja Pärnumaal.
1.6	**Praegune funktsioon**	Kasutuseta, rüüstatud. Territooriumil ringrada.
1.7	**Seisukorra hinnang**	
1.8	**Ümbruse lühikirjeldus**	Kärla-Kuressaare maanteest (endine raudtee) u 400 m põhja pool. Kaugus Kärlast 4 km, Kuressaarest 12 km. Komandokeskusest põhja poole jääb raketibaasi ala, mida selles töös ei ole kirjeldatud. 1,4 km loodesse jäävad ohvitseride elamud (?).
1.9	**Joonised**	Hoonete ja asukoha skeemid (8)
1.10	**Fotod**	Tänapäevased fotod (41)
1.11	**Seotud ehitised**	Karujärve (Dejevo) baas jääb 12 km loodesse.
1.12	**Põhiüksus**	
1.13	**Lisateave**	
1.14	**Töö teostamise aeg**	Välitööde aeg 27.09.2013
1.15	**Koostaja andmed**	Ain Tähiste, Mart Mõniste

Saaremaa Oriküla komandokeskus.doc

2. Asukoha skeemid

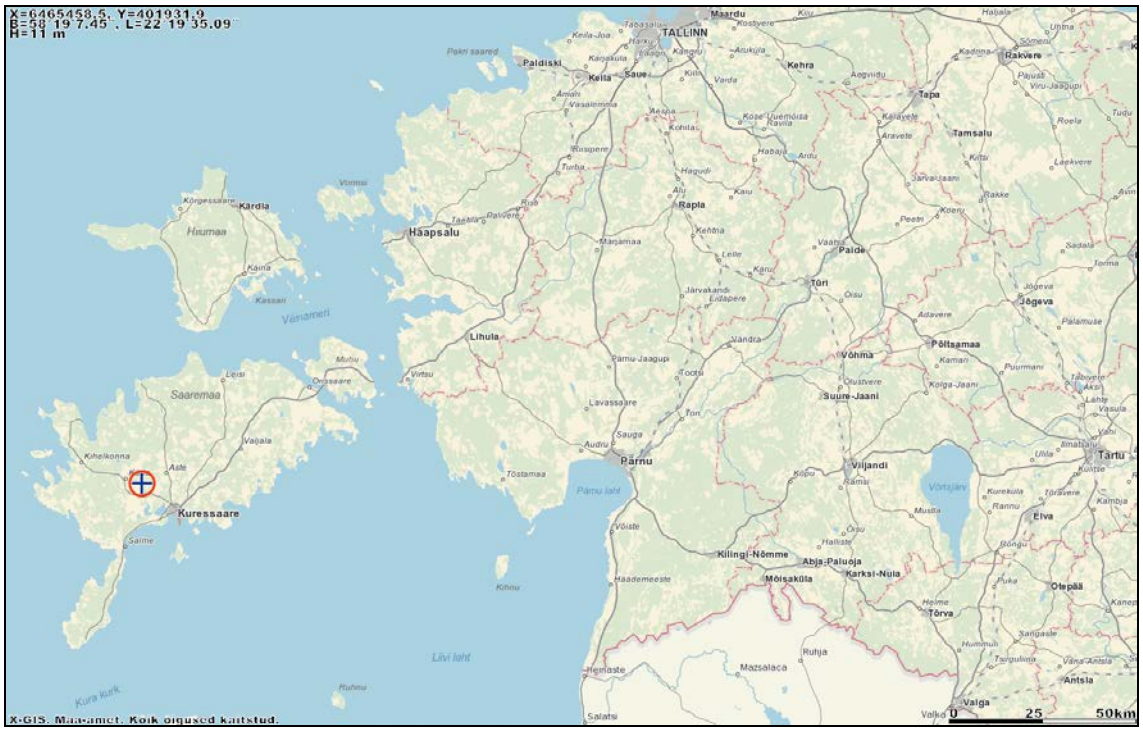

Skeem 1. Oriküla (Karida) komandokeskus Saare maakonnas Kärla vallas.
Allikas: Maa-ameti Geoportaal

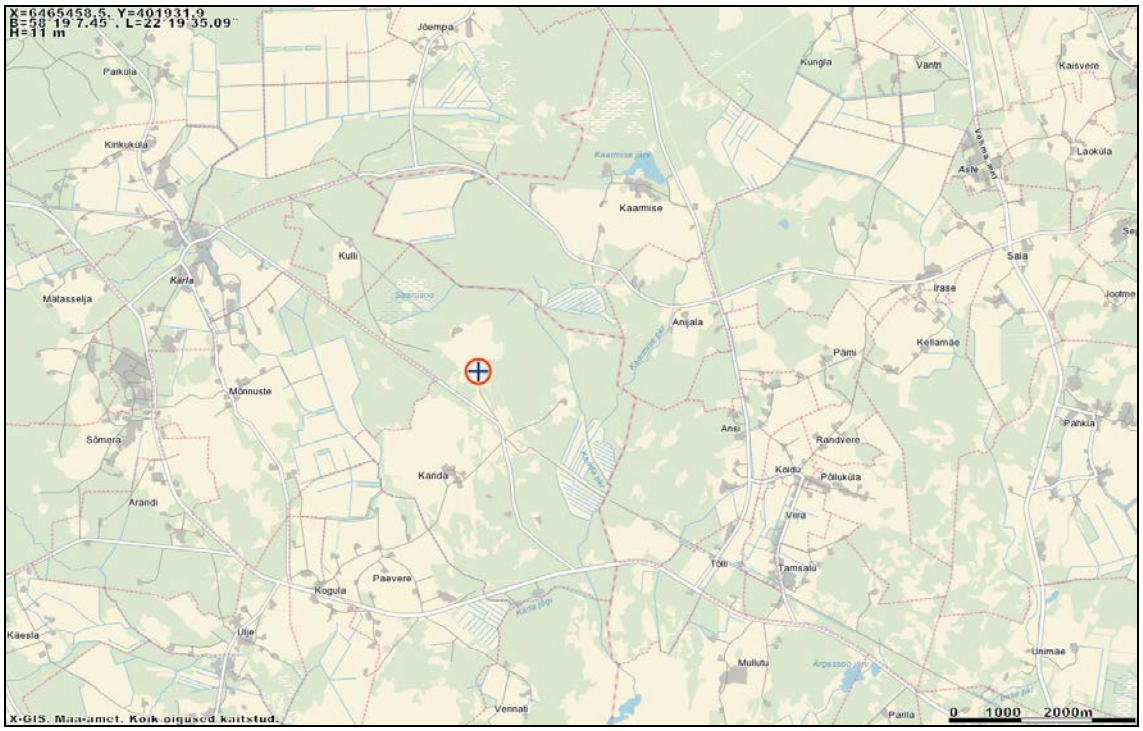

Skeem 2. Oriküla (Karida) komandokeskus Kärla vallas Karida külas.
Allikas: Maa-ameti Geoportaal

Skeem 3. Oriküla (Karida) komandokeskuse objektid 1–12. Allikas: Maa-ameti Geoportaal

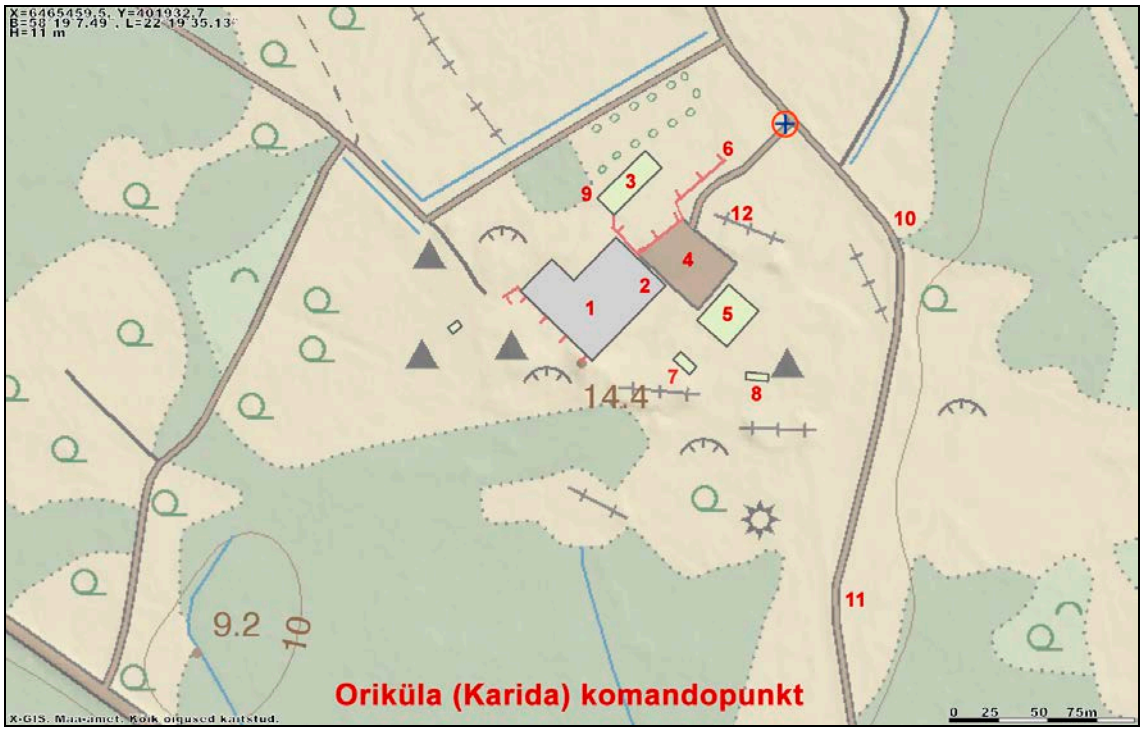

Skeem 4. Oriküla (Karida) komandokeskuse objektid 1-12. Allikas: Maa-ameti Geoportaal

1 - komandokeskuse punkrid
2 - monteeritav angaar
3 - hoone
4 - plats
5 - garaaž
6 - dolomiidist müür
7 - hoone
8 - hoone
9 - paraadsein
10 - dott
11 - värav, tee suletud
12 - radarimägi

Skeem 5. Oriküla (Karida) komandokeskus. Aerofoto 1998. Allikas: Maa-ameti Geoportaal

Skeem 6. Oriküla (Karida) komandokeskus. Aerofoto 2005.Allikas: Maa-ameti Geoportaal

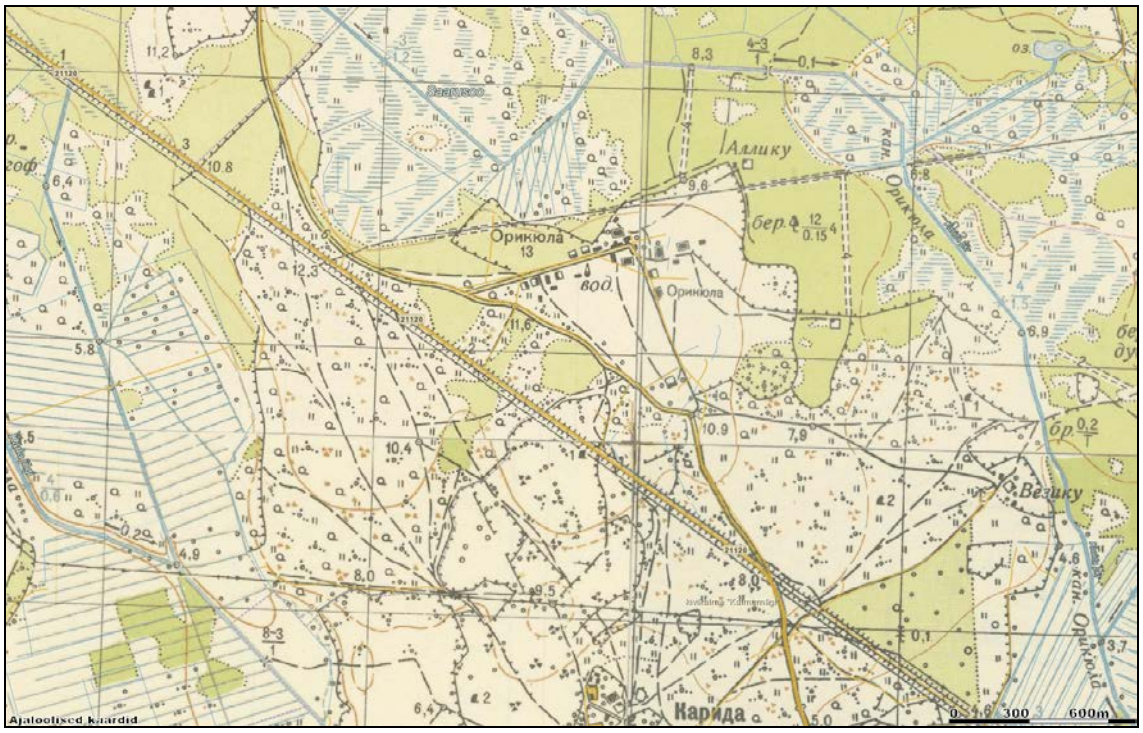

Skeem 7. Oriküla (Karida) komandokeskus. 1969. aasta topokaart. Raketibaasi servas on kujutatud hulk hooneid - elamud? Komandokeskuse kohal on ka üks hoone? Diagonaalis üle kaardi jookseb Saaremaa laiarööpmeline raudtee, mida ehitati 1950. aastatel, praegu osaliselt ümberehitatud maanteeks. Allikas: Maa-ameti Geoportaal

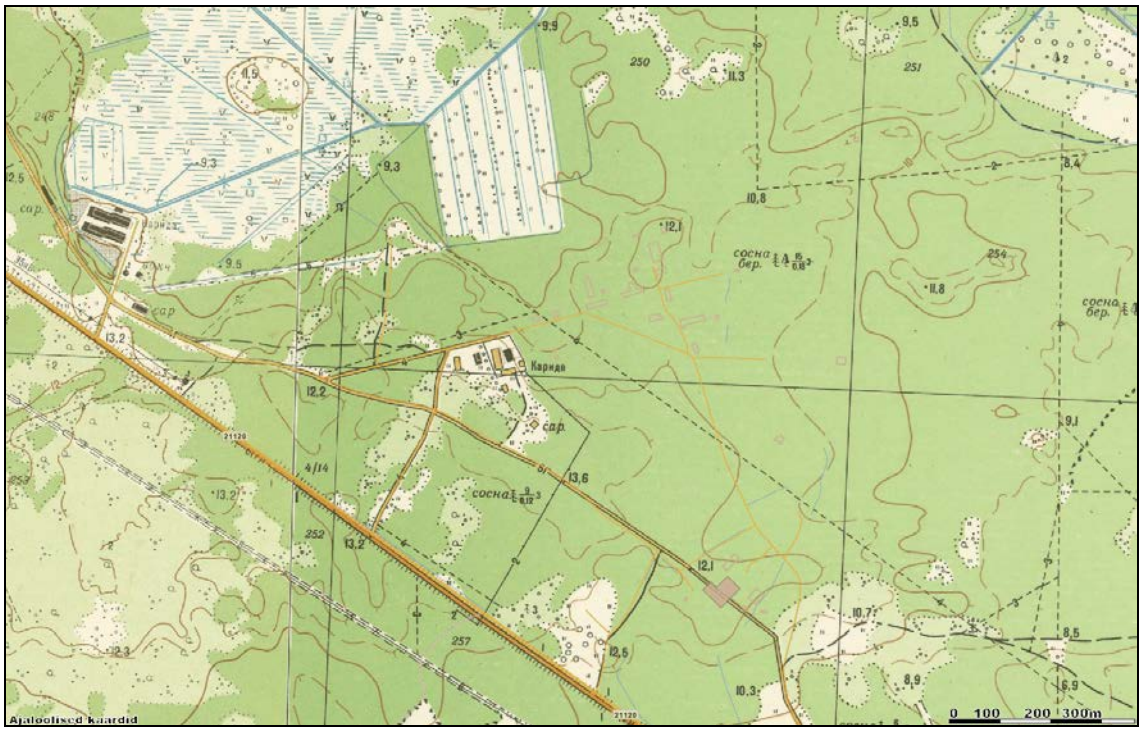

Skeem 8. Oriküla (Karida) komandokeskus. 1989. aasta topokaart. Raketibaasi ala on täiesti tühi, ainult paar elamut on kujutatud kaardil. Üle komandokeskuse läheb tee.
Allikas: Maa-ameti Geoportaal

3. Fotod

Foto numbri järel sulgudes on pildifaili number.
Nurksulgudes on objekti number asukohaskeemil.

Foto 1 (160). Oriküla (Karida) komandokeskus. Vaade radarimäelt [12], ees plats [4], vasakul komandokeskuse juures olev angaar [2], paremal paistab hoone [3].
Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 2 (149). Oriküla (Karida) komandokeskus. Komandokeskus [1], vaade [3] suunast.
Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 3 (059). Oriküla (Karida) komandokeskus. Komandokeskusel [1] on vähemalt kuus sissepääsu, see on teise korruse kõrgusel tagumise fassadi nurgas, vaade loodest.
Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 4 (044). Oriküla (Karida) komandokeskus. Komandokeskuse [1] katusel on kolm vundamendiplokkidest ja betoonist torni (ventilatsioon?), taga paistab radarimägi [12].
Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 5 (054). Oriküla (Karida) komandokeskus. Komandokeskuse [1] tagumine fassad kolme suure angaari väravatega. Fassadi betoonis aastaarv „1983”.
Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 6 (055). Oriküla (Karida) komandokeskus. Komandokeskuse [1] katusel on lisaks betoonist ehitistele olnud ka puidust vahitorn. Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 7 (009). Oriküla (Karida) komandokeskus. Komandokeskuse [1] sisevaade.
Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 8 (019). Oriküla (Karida) komandokeskus. Komandokeskuses [1] on säilinud ka mõned ventilaatorikorpused. Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 9 (063). Oriküla (Karida) komandokeskus. Komandokeskuse [1] seadmeruum.
Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 10 (087). Oriküla (Karida) komandokeskus. Komandokeskuse [1] söökla? - kahhelplaadid ja luuk seinas. Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 11 (070). Oriküla (Karida) komandokeskus. Komandokeskuse [1] peasaali kõrval ruumides on põlengu jäljed. Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 12 (139). Oriküla (Karida) komandokeskus. Üks komandokeskuse [1] abiruumidest mööbli jäänustega. Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 13 (107). Oriküla (Karida) komandokeskus. Komandokeskuse [1] peasaal.
Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 14 (108). Oriküla (Karida) komandokeskus. Komandokeskuse [1] peasaal, vasakul must foon, paremal kahel korrusel väiksed tööruumid. Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 15 (026). Oriküla (Karida) komandokeskus. Komandokeskuse [1] peasaal.
Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 16 (). Oriküla (Karida) komandokeskus. Komandokeskuse [1] peasaal, vaade tööruumide teiselt korruselt. Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 17 (095). Oriküla (Karida) komandokeskus. Komandokeskuse [1] ühte kõrvalruumi on ehitatud puidust silinder, isoleeritud ja seest plekiga vooderdatud, mõõtmed u 1,5x3 m. Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 18 (118). Oriküla (Karida) komandokeskus. Komandokeskuse [1] tagaküljele avanev angaar. Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 19 (165). Oriküla (Karida) komandokeskus. Komandokeskuse esiküljele avaneva angaari [2] väravad on kadunud, angaari pikus u 41 m. Vaade radarimäelt [12].
Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 20 (045). Oriküla (Karida) komandokeskus. Hoone [3], vaade komandokeskuse [1] katuselt, vasakul paistab punastest tellistest relvakontrollipost, sellest veel vasakul puude vahel paistab paraadmüür. Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 21 (161). Oriküla (Karida) komandokeskus. Hoone [3], vaade radarimäelt [5]. Ees dolomiidist müür [6]. Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 22 (148). Oriküla (Karida) komandokeskus. Hoone [3] ja komandokeskuse [1] vahel on punastest tellistest relvakontrolipost. Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 23 (157). Oriküla (Karida) komandokeskus. Komandokeskuse ees on umbes tuhande ruutmeetri suurune asfalteeritud plats [4]. Vasakul garaaž [5]. Vaade radarimäelt [12]. Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 24 (048). Oriküla (Karida) komandokeskus. Garaažis [5] on kokku 10 boksi.Paremal paistab hoone [7]. Vaade angaari [2] katuselt. Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 25 (178). Oriküla (Karida) komandokeskus. Garaaži [5] tagumine külg.
Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 26 (168). Oriküla (Karida) komandokeskus. Garaaži [5] betoonivalu on vaatamisväärsus omaette. Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 27 (177). Oriküla (Karida) komandokeskus. Garaažile [5] on ilmselt hakatud tegema juurdeehitust, selleks on garaaži otsa laotud sein, puuduvad ainult katus ja väravad.
Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Fotod 28 (173) ja 29 (175). Oriküla (Karida) komandokeskus. Garaaži [5] juurdeehitus on tehtud erineva suurusega dolomiidiplokidest ja silmatorkavalt kõveralt.
Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 30 (004). Oriküla (Karida) komandokeskus. Komandokeskuse [1] esikülje poolitab massiivne dolomiidist müür. Paremal hoone [3]. Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 31 (154). Oriküla (Karida) komandokeskus. Müür [6] on umbes kahe meetri kõrgune ja 70 meetri pikkune. Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 32 (179). Oriküla (Karida) komandokeskus. Garaaži [5] otsas on hoone [7], vaade [8] suunast. Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 33 (180). Oriküla (Karida) komandokeskus. Hoone [8] on punase tellise ja paekivi segaehitus. Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 34 (181). Oriküla (Karida) komandokeskus. Hoone [8]. Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 35 (144). Oriküla (Karida) komandokeskus. Paraadmüür hoone [3] nurga peal, paremal paistab üks komandokeskuse [1] sissepääsudest. Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 36 (143). Oriküla (Karida) komandokeskus. Paraadmüür oleks nagu vale pidi - maja pole on pööratud viimisteltud külg, platsi poole jääb sile sein? Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 37 (146). Oriküla (Karida) komandokeskus. Paraadmüüri ja tee vahele jääb väike 30x30 m plats, säilinud on metallist piirdeaed. Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 38 (003). Oriküla (Karida) komandokeskus. Dott [10].
Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 39 (001). Oriküla (Karida) komandokeskus. Sissesõidutee on suletud väravaga]11].
Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 40 (151). Oriküla (Karida) komandokeskus. Otse komandokeskuse [1] ees on radarimägi [12], vaade [3] suunast. Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

Foto 41 (182). Oriküla (Karida) komandokeskus. Väravast [11] sisenedes on kahel pool teed paepaljandik paraleelsete vagudega, mille tekkepõhjus jääb arusaamatuks.
Foto Mart Mõniste 27.09.2013.

4. Täiendav info

Jalutuskäik Dejevos endise ohvitseri Sulev Truuväärtiga

Saarte Hääl 26.07.2008
http://www.saartehaal.ee/2008/07/26/jalutuskaik-dejevos-endise-ohvitseri-sulev-truuvaartiga/

Saaremaal valmib uus võidusõidurada

Postimees 11. september 2002
http://sport.postimees.ee/1964101/saaremaal-valmib-uus-voidusoidurada

Rahvusvahelise Saaremaa ralli korraldajad SA Turvaline Saaremaa ja Saaremaa Ralli OÜ rajavad Kuressaarest 12 kilomeetri kaugusele Oriküllа Eesti esimese nn paarisraja, kus peetakse ka 18. ja 19. oktoobril toimuva rallil vähemalt üks kiiruskatse.
Rada on rajatud endise N. Liidu sõjaväebaasi territooriumile ning selle ühe ringi pikkuseks on üks kilomeeter. Ringide lõikumine on lahendatud viadukti abil. Rajale stardib korraga kaks autot ja kui nende juhid on võrdsed, jõuavad need ka samaaegselt finishisse. «Rallipublik saab atraktiivse vaatamiskoha, võidusõitjad põneva raja ning ühtlasi teeme korda lagastatud endise militaarala,» lausus ralli direktor Üllar Seeman. «Enne Oriküla väljavalimist vaatasime Saaremaal päris mitu paika üle, kuid see osutus sobivaimaks. Ehitus on läinud ladusalt, ainsaks väikeseks valearvestuseks oli plaan kasutada viaduktina endist sõjaväeangaari. Need on aga ehitatud nii, et peaksid tuumasõjale vastu ning lammutamine on keeruline ja väga kulukas. Rajasime viadukti betoonplokkidest.» Maailma üks tuntumaid paarisradu on igal sügisel meistrite võidusõitu (Race Of Champions) võõrustav võistlustrass Gran Canarial. Oktoobri kolmandal nädalavahetusel toimuv Saaremaa ralli on Eesti meistrivõistluste viimaseks etapiks. Võistluse start antakse reedel, 18. oktoobril kell 17 Kuressaare keskväljakult, esimene auto jõuab finišisse samas paigas 19. oktoobril kell 17.20. Võistlusraja kogupikkuseks on 347 kilomeetrit, millest 94 moodustavad 12 kiiruskatset.

NSV Liidu ja Venemaa relvajõud Eestis 20. sajandi lõpukümnendeil.
Esimene osa: ülevaade Eestis asunud NSV Liidu ja Venemaa relvajõududest (v.a. merevägi). Koostaja Jüri Pärn 2007

210. Punalipuline seniitraketibrigaad (s/o 74907, kutsung „Zastupnik”) juhtkonnaga Kuressaares (sõjaväelinnakus nr 34, praeguse aadressiga Aia 49) ja komandopunktiga Orikülas. Brigaadil oli 12–16 seniitraketi- ja 3–4 tehnilist divisjoni Saare- ja Pärnumaal.

1960. a juulis läks väeosa üle uutele koosseisudele (arvatavasti nimetati ta juba siis ka ümber **1176. seniitraketipolguks**) ja hakkas omandama raketitehnikat, samal ajal võeti vastu otsus ümberdislotseerimise kohta Lahta asulast Kingissepa linna Saaremaal. Juuli lõpus sõitis 1., 2. ja 5. patarei (peaks olema — divisjoni?) isikkoosseis väeossa 03215 (armee õppekeskusse Gattšina lähedal Novõi Utšhoz’i asulas) ümberõppele, ülejäänud allüksused aga andsid oma 130-mm suurtükikompleksid ja nende laskemoona lattu ära ning septembri lõpus kolisid Saaremaale, kus hakkasid uusi tulepositsioone ette valmistama. Seda tehti ööpäevaringselt ja suuremalt jaolt käsitsi, sest insenermasinaid oli vähe. 1961. aasta alguseks oli see töö põhiosas tehtud. 1961. aasta jaanuaris sõitis väljaõpetatud isikkoosseis polügonile lahinglaskmistele ja tehnikat kätte saama (õhutõrjeraketikomplekse SA-75 või S-75?). Esimene start oli pakaselisel 28. jaanuaril 1961. Peale edukaid laskmisi toodi raketikompleksid Saaremaale. Aprilli alguseks olid 1. ja 2. divisjon oma tehnika (nn materjalosa — материальная часть) positsioonidele töökorda seadnud, olles valmis lahingvalvesse asuma. Viies allüksus — tehniline divisjon — oli selgeks õppinud töö tehnoloogilisel liinil välitingimustes ning andis 1. ja 2. tuledivisjonile esimesed „tooted” (raketid). Polgu 1. seniitraketidivisjon asus lahingvalvesse 4. aprillil 1961. Kevadel 1962 alustati 3. ja 4. divisjoni positsioonide rajamist, Tallinnast saabunud ehitusväelased hakkasid ehitama kasarmuid

ja teisi hooneid. 1962.a kandis kõrgemalseisev ühendus juba 6. üksiku õhukaitsearmee nime. 1964. a-ni oli polgus 5 divisjoni: 4 tuledivisjoni (1.–4.: Maantee, Oriküla, Kallemäe, Piiri) ja 1 tehniline divisjon (5. allüksus – Karujärve?). Tehniline divisjon suutis ette valmistada 8–10 raketti tunnis. 1964.a sügisel formeeriti 5., 6., 7., 8. ja 9. kadreeritud stardidivisjonid, mis aasta lõpuks said ka tehnika (tõenäoliselt juba uued kompleksid S-125) ning muu varustuse.

1966.a osales suur hulk väeosa ohvitsere ning ajateenijaid Vietnami sõjas. 15. juunil 1968.a formeeriti polk ümber **210. seniitraketibrigaadiks**. (1966. aastal moodustati vähemalt üks uus divisjon kompleksile S-200, aastail 1967–68 õppis selle isikkoosseis tundma oma tulevast lahingutehnikat (овладел … боевой техникой) ja ehitas positsioonid, 1969.a sooritas lahinglaskmise hindele „väga hea” ning asus lahingvalvele. Allüksuste numeratsiooni muutmisel sai selle järjenumbriks 2. divisjon.) 1968.a augustis viidi väeosa täielikku lahinguvalmidusse, seoses Tšehhoslovakkia sündmustega. Asudes diviisi esimeses ešelonis on brigaad igal aastal jälginud igal aastal üle 1200 sihtmärgi (проводил … целей), viidi välismaiste lennukite tõttu lahinguvalmidusse enam kui 250 korral aastas, sealhulgas üle 80 korra strateegiliste luurelennukite SR-71 lendude puhul. 1976.a koondati (сократили) ehk kadreeriti üks S-200 divisjon (1. srdn), see oli mõeldud mobilisatsiooni korral taastada (peamiselt reservväelastest). Mobilisatsioonilise laiendamise puhul oli brigaadis ette nähtud luua juurde ka veel üks S-75 divisjon, arvatavasti Orikülas, KP lähedal asuvail positsioonidel.

1987?–1989 allus brigaadile ka Pärnu linna ümbritsenud S-125M divisjonigrupp (juhtkond, 3 stardi- ja 1 tehniline divisjon). 1991. a-ks olid brigaadi S-75 divisjonid (4.–6. srdn) lahingvalvelt maha võetud ja kasutusel olid vaid S-200 (2.–3. srdn) ning S-125 divisjonid (7.–12. srdn). 1992–93 (kuni õhukaitseväeosade Eestist väljaviimiseni) asusid mõned selle brigaadi S-125 divisjonid 94. (Keila-Joa) brigaadi positsioonidel.

Brigaadi allüksusteks olid:

Tähis	**Nimetus**	**Kompleks**	**Asukoht**	**Maakond**
74907-Ja	AKP		Oriküla	Saare
	RTR		Kingissepa	
74907-Ts	(tehnikaremondirood)		(Kuressaare)	
74907-I	AR (autorood)		„	
74907-H	majandusrühm		„	
74907-Š?	staabirühm		„	
74907-Š	grupi juhtkond	S-200	Dejevo (Karujärve)	Saare
74907-	1. srdn	S-200	Dejevo (Karujärve)	Saare
74907-K	2. srdn	S-200	Dejevo (Karujärve)	Saare
74907-Je	3. srdn	S-200	Dejevo (Karujärve)	Saare
74907-F	1. tdn	S-200	Dejevo (Karujärve)	Saare
74907-G	4. srdn	S-75	Piiri (Muhu s)	Saare
74907-V	5. srdn	S-75	Kallemäe	Saare
74907-A	6. srdn	S-75	Maantee (Sääre)	Saare
74907-D	2. tdn	S-75	Dejevo (Karujärve)	Saare
74907-P	7. srdn	S-125	Liiva (Muhu s)	Saare
74907-T	8. srdn	S-125	Paaste (Jõiste)	Saare
74907-S	9. srdn	S-125	Tagaranna	Saare
74907-N	10. srdn	S-125	Tammese (Kõruse)	Saare
74907-L	11. srdn	S-125	Tehumardi	Saare
74907-M	12. srdn	S-125	Laadla (Torgu)	Saare
74907-R	RTR?		Dejevo?	Saare
74907-U	3. tdn	S-125	Dejevo; 1992–93 Kallemäe	